

Türk Eğitim Sistemi Neden Nitelikli Bilim İnsanı Yetiştiremiyor?

Dünyada en sıkıntılı eğitimin verildiği fakat buna rağmen en kötü sonucun alındığı ülkelerden birisi Türkiye'dir. Avrupa, Rusya ve Amerika'da rahat ve zevkli bir eğitim alan çocuklar, eğitim sonrasında, kendilerinden daha meşakkatli bir eğitim alan Türklere bilgi ve teknoloji satmaktadırlar. Türkiye'de çocuklarımız 9-10 yaşlarından itibaren adeta bir bilgi depolama işkencesine tabi tutulmaktadır. Sabahtan akşama kadar okulda öğretmenin, evde anne-babanın baskısı altında yoğun bir bilgi öğrenme sürecine girmektedirler. Birçok öğrenci kitaptan, bilgiden, öğretmenden, okuldan, anne-babadan ve hatta hayattan nefret etmektedir. Bu satırların yazarı, kendi çocuğunun her gün bilgi ezberleme sıkıntılarına şahit olmaktan ve hatta buna aracı olmaktan ıstırap duymaktadır. Bu kadar sıkıntı veren eğitimin sonucu nedir? Sonuç vahimdir. Dil kurallarını ve edebiyat tarihini bilen (?) fakat edebî bir yazı yazamayan, felsefe terminolojisini bilen fakat eleştirel düşünemeyen, psikoloji terminolojisini bilen fakat psikolojisi bozuk, İngilizcenin kurallarını öğrenen fakat İngilizce bir metni anlayamayan, Matematik ve Fiziğe ait birçok konuyu bilen fakat bunları sınıflar ve sınavlar dışında hiçbir zaman kullanmayan insanlar yetiştirmektediriz. Öğrenciler gerek lisede gerekse üniversitede öğrendiği binlerce bilginin belki de yüzde seksenini, hayatı boyunca sınavlar ve sınıflar dışında hiç kullanmamaktadır. Bu, vaktin ve zihinlerin yüzde seksen oranında israfı demektir. Bakanlar, başkanlar, metotlar, konular, kitaplar, yazarlar değişmekte fakat niteliksizlik değişmemektedir.

Önümüzde iki seçenek vardır. Birinci seçenek, bu faydasız, sıkıntılı ve kökleşmiş eğitim sistemini birtakım şekli değişikliklerle (rötuşlarla) devam ettirmektir. Böylece lise ve üniversiteler, yüzlerce sayfalık ezber karşılığında öğrencilere diploma veren, uluslararası rekabete kapalı, niteliksiz seri üretim yapan, kendi insan kaynaklarımızı heder eden itibarlı kurumlar olmaya devam edeceklerdir.

İkincisi ve zor olanı dünyadaki başarılı

Menderes Coşkun*

* Prof. Dr. Coşkun, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

eğitim sistemlerinden ciddî bir şekilde istifade ederek, üretimci, faydalı, kazançlı, zor fakat zevkli bir eğitim sistemi ikame etmektir. Eğer uluslar arası nitelikte bilim insanı yetiştirecek bir eğitim düzeni kurulursa Türkiye, genç nüfusunu eğitim vasıtasıyla kendisi için ciddî bir avantaja dönüştürebilir.

Skolastik ve Ansiklopedik Eğitim Sistemi

Önümüzdeki en büyük engel, skolastik, ansiklopedik ve ezberci eğitim sisteminin, kendi ikna edici mantığını, kendi bürokrasisini, kendi geleneğini oluşturmuş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, önümüzdeki en cesaret kırıcı durum, hâlihazırdaki niteliksiz ve ezberci eğitim sisteminin, öğretim üyeleri, veliler ve öğrenciler tarafından kanıksanmış olması ve alternatifsiz sayılmasıdır. Birçok öğretim üyesine göre eğitim sisteminin en temel sorunu, öğrencinin tembelliği ve ilgisizliğidir. Dolayısıyla her şeyden önce, teşhisler yanlışır. Lisede ve üniversitede öğrenci, kendisine sunulan bilgileri öğrendiği ölçüde, öğretmen veya öğretim üyesi de hafızasındaki bilgileri öğrenciye ezberlettiği ölçüde kendisini başarılı ve yeterli hissetmektedir. Kimse bu bilgilerin hangilerinin ezberlenmesi gerektiğini, hangilerinin aşinalık seviyesinde bilinmesi icap ettiğini, hangilerinin gereksiz olduğunu sorgulamamaktadır. Hâlâ liseler ve üniversiteler, ortaçağda olduğu gibi, hocaların ders notlarını ezberleyen ve ezberlediği kadar başarılı ve hatta zeki sayılan öğrencilerle doludur. Bilgiye bakış açımızı değiştirmediklerimiz müddetçe ne ortaöğretimde ne de yüksek öğretimde ezberci ve faydasız olan eğitim sistemini değiştiremeyiz. Çünkü bilgi, ortaçağda ve gelişmemiş toplumlarda kutsanmakta ve amaç gibi görülmektedir. Bundan dolayı öğrenilen veya ezberlenen bir bilgi, hayatta sınavlar dışında hiç kullanılmayacak olmasına rağmen, bizi mutlu etmektedir. Hâlbuki bilgi, hayata nitelik katmak, herhangi bir hedefe ulaşmak için veya yeni bir bilgiyi üretmek için bir araçtır ve aracılık görevini yapabildiği ölçüde gerekli ve faydalıdır. Meselâ hem Türk hem de Batılı öğrenci yabancı dil

öğrenmektedir. Fakat bu öğrencilerden birisi yabancı dilin kurallarını, diğeri yabancı dilin kendisini öğrenmektedir. Eğitimden sonra, birisi yabancı dili konuşmakta diğeri yabancı dille ilgili gramer sorularını cevaplandırabilmektedir. Yine hem Batılı hem de Türk öğrenciye “imge” kavramı öğretilmektedir. Türk öğrenci, birkaç kitaba bakılarak zorla oluşturulmuş “imge” tanımını ezberlemekte, Batılı öğrenci basitçe imge kavramını anladıktan sonra, bir şair veya sanatçı gibi, içinde imge olan ifadeler oluşturmakta, böylece ifade gücünü geliştirmektedir.

Öğretim üyesi veya öğretmen, ders notlarını veya hafızasındaki bilgileri öğrenciye öğretemeyince bir sorunun varlığını fark etmektedir. Ancak sorun olarak öğrencinin tembelliğini, ilgisizliğini, sınıfların kalabalıklığını vs. görmektedir. Hâlbuki asıl sorun, sistemin kurgusundadır. Dersler ne kadar iyi işlenirse işlensin, edebiyat bölümlerinin mevcut ders programları, nitelikli insan ve bilim adamı yetiştiremez. Çünkü öğrencilerin bilgi üretme, sorun çözme, makale yazma, bilgi kaynaklarını eleştirme, edebî metin oluşturma, bir konuyu etkili ve insicamlı bir şekilde sunma vs. yetenekleri geliştirilmemektedir. Öğrencilerin temel araştırmacılık yetenekleri geliştirilmediği gibi, akademik araştırmacılık için ihtiyaç duyacakları alt yapı ve donanım da onlara kazandırılmamaktadır. Dilbilimcilerin ve edebiyat araştırmacılarının farklı donanımlara ihtiyaçları vardır veya olmalıdır. Birilerinin Farsça ve Arapça, birilerinin Fransızca ve İngilizce, birilerinin Almanca, Rusça, Çince veya Korece vs. öğrenmesi gerekir. Meselâ üslûp çalışacak birisinin iyi seviyede İngilizce bilgisinin yanı sıra, bilgisayar ve matematiğin belli konularını bilmeye ihtiyacı vardır. Bunlar sosyal bilimci bir bilim adamının akademik donanımlarından bazılarıdır. Bilim adamı, alanıyla ilgili dünyadaki bilgi değişimini ve uluslar arası meslektaşlarının donanım ve üretimlerini yakından takip etmelidir. Meselâ Batıda Osmanlı tarihi, edebiyatı veya hukuk sistemini çalışacak bir öğrenci veya bir araştırmacı, eğitiminin sonunda Farsça ve Arapça konuşabilmekte, bu

dillerle yazılmış eski metinleri anlayabilmektedir. Bizde ise Osmanlı hukuku, sosyolojisi, edebiyatı çalışacak bir öğrenciye Osmanlı Türkçesi dersleri içinde Arapça ve Farsça kelime bilgisi öğretilmektedir. Batıda Osmanlı hukukunu çalışacak bir öğrenci veya bir araştırmacı, Türkiye’de Osmanlı Türkçesi ders kitabı yazan bir profesörden daha iyi Arapça bilmektedir. Bu durumda Edebiyat, Tarih veya Sosyoloji bölümünde okuyan bir Türk öğrenci, Osmanlı Türkçesi dersinde kendisine sunulan bilgileri tamamen öğrense, hatta hocası kadar konuya hâkim olsa bile Batılı meslektaşlarıyla rekabet edebilir mi? Türkiye’de Osmanlı dönemi üzerinde yoğunlaşan hiçbir sosyolog, muhtemelen Suraiya Faroqhi kadar eski metinleri anlama ve yorumlama konusunda donanımlı değildir. Şimdi Osmanlı Türkçesi dersi ve diğer dil ve edebiyat dersleri, mükemmel seviyede binlerce zeki ve ilgili öğrenciye öğretilse bile, bu eğitim sistemi, kendi başına ne bir Radloff, ne Thomsen, ne Hammer, ne Colin İmber, ne Suraiya Faroqhi, ne Redhouse, ne Barthold, ne Andreas Tietze, ne İlber Ortaylı, ne Fuat Köprülü, ne de Halil İnalcık çıkarabilir. Bu sorun sadece Türkoloji için değil hemen her bilim dalı için geçerlidir. Çünkü bilim insanlarının donanım sorunları vardır. Donanımsız bir bilim adamı ne kadar zeki olursa olsun bazı konularda rekabet gücünü kaybeder. Eğitim sistemimizdeki sorun, bir dersin öğrenciye nasıl daha iyi anlatılabileceği sorunu değildir.

Batıda sosyal bilimlere öğrencisi, bir derisi geçebilmek için onlarca, hatta yüzlerce kitap ve makaleyi eleştirel bir bakış açısıyla okumakta, onlardan rahat bir şekilde yararlanmakta, ulaştığı bilgileri tartışmakta ve muhakeme gücünü kullanarak kendisine ait bir yazı veya bir ürün ortaya koymaktadır. Türkiye’de ise onun durumunda olan bir öğrenci, yurt köşelerinde hocasının eksik ve kusurlarla dolu olan ders notlarını sıkıntıyla ezberlemeye çalışmaktadır. Bunlardan hangisi daha bilgili olur? Birkaç sayfalık ders notlarını veya bir ders kitabını ezberleyen mi, yoksa konuyla ilgili onlarca kitap veya makaleyi eleştirel bir bakış açısıyla okuyan, tetkik eden

mi? Görüldüğü gibi, batılı ve doğulu öğrencilerden birisi muhakeme ve tartışma gücünü, araştırmacılık yeteneğini, diğeri hıfz etme ve aktarma yeteneğini geliştirmektedir. Birisi farklı fikir, kitap ve yazarlardan zevkle yararlanmakta, diğeri öğretim üyesinin (yani bir kişinin) doğrularını hiç sorgulamadan sıkıntıyla ezberlemeye çalışmaktadır. Birisi entelektüel bir psikolojiyle kendisine ait orijinal bir bilgi üretme peşindedir, diğeri aşağılık duygusuyla başkasına ait bilgileri tekrarlama azmindedir. Bu iki tavrı, sadece öğrencilerde değil, bilim adamlarının makalelerinde de görmek mümkündür. Birisi başarısını özgünlüğüne, diğeri başarısını tekrarlarına, referanslarına, alıntılara yeteneğine ve işçiliğine borçludur. Birisi başkalarına ait görüşleri kendi özgün fikrine araç veya zemin yapar, diğeri çoğu kere kendi fikri yoktur, sadece alıntıları ve referansları vardır. Onun için biz Batılı bir bilim adamının özgün fikir ve yorumlarını içeren bir kitabını hemen satın alıp okurken, kendi meslektaşlarımızın bize hediye ettiği bir kitabın yüzüne bile bakmayız. Batılıyı orijinal fikirlerinden dolayı zeki bulup, ona hayran olurken, kendimizden olan birisinin özgün fikirlerini ukalaca bulup kaynağını sorarız.

Aktarıma dayalı olan bu eğitim sistemi, zekâ ve muhakeme sahibi öğrencilerin fark edilmesini önlemektedir. Bilgiyi ezberlemek için yeterli imkân ve motivasyona sahip olmayan fakat zekâ ve muhakeme sahibi olan öğrenciler, başarısız damgasıyla dışlanmaktadır. Hâlbuki öğrenilen (ezberlenmeyen) bir bilgi, sonradan gerektiği zaman hatırlanabilir ve günümüzdeki bilgi kaynaklarından hızlıca elde edilebilir, fakat muhakeme gücü ve zekâ sonradan elde edilemez. Nitekim akademisyenler en temel konularda bile makalelerini yazarlarken onlarca ve hatta yüzlerce kez kitaba bakmaktadır. Kimse onları kitaba bakarak yazdığı için suçlayamaz. Zira önemli olan makaleyi hafızadaki bilgilerle yazmak değildir, önemli olan nitelikli, orijinal bir yazı üretebilmektir? Aynı imkânı öğrenciye de vermeliyiz. Özellikle sosyal bilimlere öğrencileri, kütüphaneyi sınıflardan

daha fazla kullanmıyorlarsa, öğretim üyesinin tavsiye ettiği birkaç kitapla yetiniyorlarsa, orada modern anlamda bir sosyal bilimler eğitiminden bahsedilemez.

İlkokuldan üniversite sona kadar öğrencilerin hafızalarını test etmekten ve buna göre onlara başarılı veya başarısız damgası vurmaktan vazgeçmeliyiz. Öğrencilerin yeteneklerini, muhakeme güçlerini, ilgi alanlarını ve zekâlarını ölçen bir değerlendirme sistemi geliştirilmelidir. ÖSYS sınavlarının bile öğrencilerin zekâ seviyelerini ölçtüğü söylenemez. Zira ilk girişinde sınavı kazanamayan bir öğrenci ikinci veya üçüncü girişinde hukuk veya tıp fakültesini kazanabilmektedir. ÖSYS kriterlerine göre düşük zekâlı bir kişi, iki sene çalıştıktan sonra ileri zekâlı olabilmektedir. Hâlbuki zekâ yıldan yıla değişen bir şey değildir. Değişen şey hafızanın doluluk oranıdır. ÖSYS, öğrencinin zekâsını değil, öğrendiği bilgilerin sayısını, çalışma azmini, çalışma disiplinini ve sorumluluk anlayışını ölçmektedir.

Elbette bilgisiz ve ezbersiz eğitim olmaz. Bir üniversite öğrencisine önce bir bilim dalıyla ilgili temel ve terminolojik bilgiler bir iki sene içinde eksiksiz olarak öğretilmelidir. Daha sonra ikinci sınıftan itibaren öğrencilerin seçmeli dersler ve grup çalışmaları vasıtasıyla bir konuda uzmanlaşması, üretim yapması, hocasının yaptığı bir üretimin parçası olması, kendini ispat etmesi sağlanmalıdır. Temel bilgilerden yüz üzerinden doksan almayan bir öğrenci, bilgi üretme aşamasına geçememelidir. Temel olmayan, yani uzmanlık alanı bilgilerini de o konuda uzman olmayı hedefleyenlere öğretmeliyiz.

Uzmanlaştırıcı Eğitim

Ortaöğretim ve yükseköğretimin en önemli sorunlarından birisi, belli konularda tek tip insan yetiştirmesi; yeteneklerin keşfi ve bilim insanlarının uzmanlaşmasına yeterince imkân vermemesidir. Belli konularda dünya çapında başarılı bilim adamı yetiştirememizde Batıdaki "uzmanlık alanı" kavramını kavrayamamış olmamızın önemli bir

rolü vardır. Anabilim dalları, bir bilim adamının uzmanlık alanı olarak görülmektedir. Hâlbuki anabilim dallarının içinde yüzlerce uzmanlık alanı vardır. Batıda olduğu gibi ayrıntılarda uzmanlaşılması gerekmektedir. Bir bilim adamı bütün meslek hayatını bir konuya ayırabilmelidir. Zira bir kişi, bir konuya ne kadar vakit ayırırsa, o kadar aşılmaz olur. Meselâ Osmanlı Türkçesinin en geniş ve en kullanışlı sözlüklerinden birisini Redhouse hazırlamıştır. Redhouse'un bir asır önce, o asrın dar imkânlarıyla hazırladığı Türkçe-İngilizce Lexicon kendi alanında hâlâ aşılamamıştır. Zira Redhouse bu sözlüğünü yazmak için en az otuz yılını vermiştir. Bir Türk bilim adamının Redhouse'dan daha geniş ve kullanışlı bir Türkçe sözlük yazabilmesi için 25 tam yılını vermesi gerekir. Komik mesai anlayışının, derslerin, sınav kâğıtlarının, ideolojik kutuplaşmaların, bürokrasinin ve kravatın ayak bağı olduğu ve böylece zihnin birkaç saatliğine olsun bir konu üzerinde yoğunlaşamadığı bir üniversite ortamında 25 yıl çalışmak yeterli olmayabilir. Batıdaki birkaç Türkologun oldukça ayrıntılı uzmanlık alanları varken bizdeki binlerce Fen-Edebiyat mezunu Türkologun Batılı anlamda uzmanlık alanları yoktur. Türkiye'de bir bilim adamının hep aynı konuda çalışması eksiklik olarak kabul edilir ve böyle birisinin akademik olarak yükselmesi zorlaşır.

Faydacı ve Uygulamalı Eğitim Sistemi

Yükseköğretimin önemli sorunlarından birisi bilgiyi üretime, niteliğe, kaliteye dönüştürememesidir. Üniversitede öğretilen bilgilerin toplumda fazla bir alıcısı bulunmamaktadır. Bir romancı, yazar, şair, senarist vs. mesleğini güzel yapabilmek için edebiyat fakültelerinde üretilen bilgiye ihtiyaç duymamaktadır. Lise mezunu bir inşaatçı, üniversite mezunu bir inşaatçıdan daha nitelikli binalar yapabilmektedir.

Gerek ortaöğretimde gerekse yüksek öğretimde öğrenciye hayatla bağlantısı kurulamamış skolâstik bir eğitim verilmektedir.

Eğitim, kişinin hayatta başarılı olmak için almak zorunda olduğu bir donanım süreci hâline getirilmelidir.

Bilindiği gibi bilimlerin iki temel boyutu vardır. Birisi insan ve toplum hayatına nitelik katan pratik boyutu, ikincisi de teorik ve akademik boyutudur. İlimlerin oldukça ayrıntılı olan teorik tarafları, ancak onların pratik yanlarına katkı sağladıkları ölçüde faydalı ve gereklidir. Türkiye’de ortaöğretimde ve yüksek öğretimde bilimlerin daha çok teorik yanları öğretilmeye çalışılmaktadır. Hâlbuki bilimlerin teorik ve pratik tarafları beraberce öğretilmelidir. Edebiyat dersinin pratik veya faydacı yanı, bir insanın dili etkili bir şekilde kullanabilme, bir konuyu tartışabilme, farklı bilgileri muhakeme edebilme, kendi fikirlerini insicamlı ve ikna edici bir şekilde sözlü ve yazılı olarak sunabilme, edebî bir metni anlayabilme, kurgusal bir metin oluşturabilme, topluma hitap edebilme gibi becerilerini geliştirmesidir. Böyle bir edebiyat dersi, hem öğrenciye zevk verir, hem de mesleği ne olursa olsun, kişiye nitelik kazandırır. Ancak edebiyat dersleri ne lisede ne de üniversitede bu hedefe ulaşmak için işlenmektedir.

Batıda bir akademisyen birkaç yabancı dili iyi seviyede bilirken ve yabancı dil bilgisini kendi çalışmalarına nitelik katmak için kullanırken, Türkiye’de birçok akademisyen bilmediği ve çalışmalarında kullanmadığı bir dilin başarı belgesiyle yetinmektedirler. ÜDS veya KPDS gibi ciddi sınavlardan vize alarak öğretim üyesi olan bir akademisyen bu sınavların şahitlik ettiği yabancı dili bilmemektedir. Belge tıpkı ortaçağda olduğu gibi bilgi ve yetenekten önemli hâle gelmiştir.

Bir işe girerken Batıda yetenek ve donanım, bizde ise diploma ve referans istenmektedir. Bundan dolayı öğrenci ve öğretim üyesi, sadece sınavlarda başarılı olmak ve diploma almak için çalışmaktadır. Batılı bir öğrenci ise hayatta ve mesleğinde başarılı olmak için kendisine verilen eğitimi fazlasıyla almaya çalışmaktadır. Batılı öğrencilerin kendilerine sunulan bilgiyi öğrenme hususundaki en büyük motivasyonları, bilgiyle hayat, bilgiyle

meslek, bilgiyle iş ve maaş arasındaki bağının iyi bir şekilde kurulmuş olmasıdır.

Biz de eğitimin hayatla ve üretimle bağlantısını kurarak, onu belki daha zor fakat daha faydalı ve zevkli hâle getirebiliriz. Toplumun, sanayinin, özel sektörün, bireyin ihtiyaçları çerçevesinde devamlı değişen bir eğitim modeli geliştirilmelidir. Özel sektör-üniversite işbirliği sayesinde ilaç, şampuan, araba, siyaset, sanat (senaryo, roman, şiir, çizgi film) vs. üretiminin itibarlı bir parçası haline gelen akademisyen ve öğrenciler, mesleklerini iyi yapabilmek için gerekirse hem birkaç yabancı dili zevkle öğrenirler hem de şu anki bilgilerinin birkaç mislini farklı kaynaklardan istekle elde ederler. Çünkü insan işine yarayacağına inandığı bir bilgiyi daha rahat ve daha çabuk öğrenir. Fiziğin, Tarihin herhangi bir konusunda dünya çapında uzman olan birisinin, ülkesinin çıkarları doğrultusunda araştırmalar yapması ve bu konuda yurt içi ve yurt dışından kendisine gelen öğrencilere dersler vermesi, onları kendi millî bakış açısı doğrultusunda çalıştırması oldukça zevkli olsa gerektir.

Bir akademisyenin kendi sahasıyla ilgili dünyadaki gelişmeleri günü gününe takip etmesi, uluslararası dergilerde nitelikli yayınlar yapması bile modern üniversite anlayışında yeterli değildir. Türk üniversitelerinin uluslar arası makale yayımında dereceye girmesinin elbette bir değeri vardır. Ancak bu makaleler vasıtasıyla üretilen bilgiler, ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel hedeflerine ulaşmasına somut bir katkı sağlamıyorsa, makalelerin üniversiteye getirdiği değer ironik bir hal alır. Ürettiği bilgiyi kullanmayan veya kullanmayacağı bilgiyi üreten gelişmemiş bir ülkenin, gelişmiş ülkelerin bilgi ihtiyacını karşılaması, makaleler ve projeler vs. vasıtasıyla onlara yardımcı olması ironiktir. Biyologlarımız dağ dağ gezerek yeni bitki çeşitleri bulmakta ve bu bulgularını uluslar arası dergilerde yayınlamaktadırlar. Bu bilgileri yabancı büyük ilaç firmaları kullanarak faydaya ve kâra dönüştürebilirler. Bu durumda üçüncü dünya ülkelerinin bilim

adamları, bilgiyi faydaya dönüştüren uluslararası kuruluşlara gönüllü ve nitelikli işçilik yapmış olmazlar mı? Bilgiyi amaç olarak görmekten ve onu kutlamaktan vazgeçmeliyiz. Bilgi, bir faydanın aracı ise değerlidir. Ham bilgiyi üreten fakat bu bilgiyi faydaya dönüştüremeyen anlayıştan vazgeçmeliyiz.

YÖK'ün Stratejik Bir Görev Üstlenmesi

Eğitimin ülke adına somut faydaya dönüşebilmesi için YÖK'ün bürokratik değil stratejik bir görev üstlenmesi gerekmektedir. Alanıyla ilgili dünyadaki gelişmeleri takip eden üyelerden oluşan ve eğitimle ilgili geleceğe dönük *stratejik* kararlar alan kurullar oluşturulmalıdır. YÖK, üniversitelerin ve öğretim üyelerinin belli konularda uluslararası ölçekte uzmanlaşmasını, söz sahibi olmasını sağlamalı, bunun alt yapısını kurmalıdır.

Türkiye'de her üniversite benzer bir yapılanma içindedir ve her üniversitenin donanımı ve ürettikleri birbirine benzemektedir. Üniversitelerimizin ürettiği bilgiye yine üniversite elemanları itibar etmektedirler. Çünkü bunların çoğunlukla toplumda, sanayide ve hayatta karşılıkları yoktur. Üniversitenin ürettiği bilgilere, üniversite dışından, siyaset, sanat ve ekonomi dünyasından talep geldiği ölçüde üniversitelerimiz çağdaşlaşacak ve milletimizin sırtına itibarlı bir yük olmaktan kurtulacaklardır.

Bilginin üretime ve faydaya dönüştürülmesi ve bunun rekabetçi bir ortamda sürdürülmesi oldukça masraflıdır. Türkiye'nin üniversitelerine ayırdığı bütçe ile üniversitelerimiz birçok alanda dünyayla rekabet edemezler. Buna rağmen eldeki yetersiz bütçenin iyi kullanıldığı da söylenemez. Türkiye'deki hemen her üniversite, kütüphane ve laboratuvar imkânları bakımından yetersizdir ve uluslar arası rekabete hazır değildir. Batıda bile bir üniversitenin her konuda donanımlı olması çok zordur. Araştırmacılara her konuda uluslar arası rekabet imkânı tanımak Türkiye üniversiteleri için hiç mümkün değildir. O zaman üniversitelere gerçekçi ve sürdürü-

lebilir hedefler çerçevesinde belli misyonlar yüklemek ve akademisyenlere belli uzmanlık alanları tahsis etmek gerekmektedir. Meselâ bir üniversitenin bir bölümü belli bir konuda, dünya çapında söz sahibi olmayı, bu konuda özel sektörle ve diğer disiplinlerle birlikte uluslar arası nitelikte bir üretim yapmayı hedef edinmesi gerekir. Daha somut ifade etmek gerekirse, bir veya birkaç üniversite, Türkiye'nin Suriye, Çin, Rusya, İran vs. politikasının doğru bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacak, dil bilen, yıllarca saha araştırması yapan akademisyenler yetiştirmelidir. Başka bir bölümün misyonu, özel sektörle birlikte elektronik eşya, krem, tohum, ilaç, şampuan vs. üretmek olmalıdır. Bir üniversite veya bir bölümün uzmanlık alanıyla veya misyonuyla ilgili olarak her türlü alt yapı, kadro ihtiyacı vs. YÖK veya TÜBİTAK tarafından temin edilmelidir. O zaman üniversiteler, eleman alımında daha bilimsel ölçütler kullanmaya başlar; kendi hedeflerine uygun, donanımlı ve çalışkan elemanlar alırlar. Üniversitelere plânsız ve rast gele kadro ve alt yapı yatırımlarından kaçınılmalıdır.

Bilimsel çalışmaların faydaya dönüşmesi işi, uzun süreli, girift ve çok donanımlı ekip çalışmalarıyla mümkündür. Pragmatist bir felsefeyle kurulan Batı üniversiteleri, herhangi bir konuda nitelikli üretim için gerekli olan bilimsel çalışma halkalarını, yani projeleri, doktora tez konularını bütüncül bir bakış açısıyla stratejik olarak belirlemektedirler. Farklı milletten bilim insanlarını kendi faydalarına olacak bir konuda doktora tezi veya ortak proje çalışmaları vasıtasıyla nitelikli işçi olarak kullanabilmektedirler. Onlarca halkadan birisi olan bir doktora veya proje çalışması, kendi başına bir anlam (fayda) ifade etmemektedir. Gerçekçi bir ihtiyaçtan kaynaklanmayan, kısa veya uzun vadede ulusal bir faydanın aracı olmayan bilimsel çalışmalar ve projeler, çoğunlukla bilimsel meşgale veya bilimsel israflardır. YÖK, üniversitelerimize öncelikle ülkenin ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda bilim ürettirmeli ve dünyada üretilen bilgileri, ülkenin çıkarları doğrultusunda kullanabilecek bir yapı geliştirmelidir. □